

בדרך לארץ

ימים מועטים אחרי בואו לטרנוב הצעיר לתרנונה הנעור של פועל-צ'zion והתחלתי לחיות חייתנו, למדנו ותקדמנו יפה.יפה ידענו את אשר אנו רוצים הוא בשאלת היהודים והן בשאלת הסוציאלית, האמננו בעתיד עמו, בעתיד מעמד הפועלים ובעתיד האנושות. היו אלה שנים ברוכות של אגירת מזון רוחני וביסוס השקפת עולם מוצקה. קשה לי להעלות את התקופה ממראך הזמן, זוכרני את המזקה ואת החושך ברחוב היהודי, על כן כה הרבה ערכ פועלתו. חyi התנועה עשירים היו במחשבה מעמיקה בפרובלמה הלאומית והסוציאליסטית.

מבין חברי בסניף "חרות" פועל-צ'zion בקרקוב התארגנה פלוגת חלוצים למען עלייה לארץ ישראל. הייתה חבר בפלוגה זו. פנינו למרכו פועל צ'zion וביקשנו אינפורמציה על תנאי העבודה בארץ ועל תנאי הנסיעה. והנה התשובה שקיבלנו (היא זה ב-1909): כל חלוֹן הרוצה לנסוע לארץ חייב לדעת שתנאי העבודה בארץ הם אלה: א) אין עבודה קבועה ב) שכר يوم העבודה אין בו כדי מהיה, על החלוץ להיות מוכן לרעב ומחסור, לעובדה קשה מאוד ולמחלות כתוצאה מקשישות ותנאי העבודה, ג) כל הוצאות הדרך מקרוב עד אי עלי השבונו של החלוץ. מרכו ציוני אוסטריה בונה מסדר הנהה של 50% מהירות כרטיסי האניה מטריסט. לוחט היה רצוננו להגיע לשם, להיות עובדי אדמה עברים בארץ המולדת. הפרובלמה הקשה ביותר הייתה שאלת הוצאות הדרך. כל אחד מائינו צריך היה לעשות מאצים אישים כדי לפרוץ דרכו לא". המשכתי לעבוד ולצבור פרוטה לפרטה, כל חyi קיבלו חוכן חדש, הכל קודש לעלייה. את חודי הקיץ שם העונה המתה במקצוע שעסקתי בו ניצלי ללימוד והתעמקות ברעיונות התנועה.

עוד לפני העלייה נרכם חלום הגליל, לפיכך ירדתי בחיפה ושם נסעתי תיכף לבואו לארץ בעגלה לסירה. היה זה בי"ח באדר תר"ע. הגעתי עם ח骞ה,ليل כוכבים נחדר, לילי הראשון בגליל. הוזמתי למטבח הפועלים לאeroonת ערב. הגיעו זיתים, דגימות ותה מתוק. רעש ושמחה ע"י השולחן. היה מORGASH באנשים שהקיפוני כי לא על הלחם בלבד חיל האדם. פנוי כל הפיקו אושר. לאחר הארוחה אחזו התלהבות קדושה את כל הציבור והחלו בריקוד תורה. ואני בתוך המעגל הגדול המקיף את הכל. אין זה, אין חדש וירוק. הירח האיר את החבורה והרגשתי עצמי כבתוך עדת אנשים שהתחדשה עם שר האומה, חשתה בטובל, מיטהר ומתقدس מען חיות ישראל וגואלתו. כה רקנו עד חזות הלילה. בסירה נתבלתי לעבודה זמנית לשבועיים. שמחתי מאוד.

בן 19 הייתה עבדתי בקהלון בחצר והיתה העבודה קלה עלי. לאחר שבועיים קיבלתי שכר עבודה. שילמתי חובות מטבח ועוד נשארו בארנקי מטליקים ובשליקים לרוב, שכר עמליה הראשון בא".

שבשת ירדנו לכינרת. היה זה טיולי הראשון בשדות הגליל, שבועיים לערך לפני פסת. ציפור קפוצתי מפרח לפרא, כל צמח כל שיש עוררו את התענינות. כשהגענו לראש ההר מעבר ליבנאל ובבת אחת נתגלו לפני ימיכינרת, הירדן, הרי גלעד והחרמון, כל הצימחיה העשירה ושפע הפרחים בשל גוניהם — פרצה מפני צעקת תמהון. מוקסם מראה עניי הלכת כחולם לקרה הכינרת.

לאחר מכן עבדתי בסילית דרך מלחה — לבנון. העבודה הייתה קשה, החום הכביד. הסתגלתי לחום. האוכל היה דל, אבל מי שם לוזה לב? הכוח וכוח הרצון היה ברול.

כד עבדתי עד פסח. תיכף לאחר החג יצאתי לחפש עבודה. באתי לכפר תבור ומצאתי שם את אלכסנדר זיד. אמרתי לו שאני מחפש עבודה אצל איכר יודע עבודה, כי רוצה אני למלמוד את הפלחה על בוריה. שאלני זיד אם אוכל לעמוד בקשישים הגדולים, העבודה מתחילה בעוד לילה ונגמרה עם השכה, ובليلת צריך עוד להאכיל את הבהמות, הלינה על גג בחצר האוכל דל והשכרי לחציזי שנה 10 פרנק, סכום המספק בקושי לזוג נעלים. אמרתי לו ששום קושי לא ימנע ממני את לימוד החקלאות ולשם כך באתי. אז טפח בחיבתה על שכמי ואמר: טוב, שב לאכול, הנה לחם וחלבנה ותיכף יהיה גם תה. לא סרבתי לארווחה כי הייתה באמת רעב מאד. לא הייתה יחיד שנתקבל וכך בכבוד בחדר השומרים. גדולה הייתה הכנסת האורחים של חברי "השומר" ואף שמעטם היו, נשאו בעול באהבה ובחברות רבה וזה היה מנהגם בארץ בכל מושבותיהם. וכך נחתם חוותינו לבני איכר בשם דודיל גולדנברג, אחד האיכרים הבודדים, אשר אם גם דרש מאמצים בעבודה, לא פיטר פועל יהודי. בשבות היינו עוסקים במשחקי ספורט וה'זיד היה הרוח החיה בהם. הייתה חבר מפלגת פועלי ציון בארץ. חתמתי על "האחדות" ושילמתי מיסי מפלגה, היה סניף של פועלי ציון בכפר תבור והוא ועד פועלים. היו לנו שיחות ואספות סוערות. השתמשנו בספריה הדלה של הכפר, נוסף על הספרות המפלגתית. בקיצור היו לנו חי חברה צעירה. כאמור היה זה מקום עבודה קשה, אבל שמחתי בו מאוד. בזכות עבודה קשה זו הייתה לעובד אדמה טוב, לפועל קלאי ממש.

בכנרת

בשנת תרע"א עברתי לכנרת, עבדתי בחוות בסיקול השדות והגבעה. בעורת עגלת יד הוזענו סלעים ענקיים וכך הגדלו את שטח המזרע. מסביב השתרעה ביצה ורבים נתקפו בקדחת ממארת שגרמה למקרי מוות. גם תנאי הדירוי היו גרועים מאד. כנגד זה הפקיד ברמן בנה לעצמו בית-קומות בכספי קק"ל. עובדה זו והתנהגותו הגסה בשעת הלויתו של חברנו הגדישו את הסאה ופרצה השביטה היהודית בחודש שבט, שנגמרה בתינויו של רופין ושל כידוע בפשרה שוגם הפעלים וגם הפקיד מפוטרים.

במרחבייה

קבוצת חברים ואני בתוכם לא חזרנו מתחם מהאה לעובדה בחוות. הסתדרנו כקבוצה קומונלית בעבודות סיקול והכשרת הקרקע. קראו לנו הקומונה הכלינרית והיינו ידועים בתור פועלים טובים. בחודש ניסן פנתה אלינו קבוצה כיבוש של מרחביה לבוא ולהשתתף בכיבוש המקום. גענוו בשמייה. גרנו בחושות ערביות ועבדנו קשה בראשית כיבוש. הדברים ארוכים ואולי גם ידועים, אקצר אם כן בספר. איראניקיון בדירות והאבק של הזבל הכבידו מאד ונוסף על אלה התנצלויות העربים לשמריה העברית. עודי זכר את ליל ההתנפלות. נורא היה הלילה ההוא, לילה ללא ירח, שמים מלאים כוכבים ומאות ואלפי כדורים חוצים את אוירה של מרחביה, המוני ערבים מכל כפרי הסביבה עולים علينا. כל אנשינו היו בעמדות, והפקודה היא לא להшиб, אלא בבוֹא הרגע ובאין ברירה — ישר למטרה. החסק וחוسر התשובה מצידנו הפחیدו מאד את העربים. כשניסו להתקrab תוך שירה של שירים נקמה וגאות דם, נורחת יריה אחת ואחריה הקרייה התקיפה, כי כל הקרב מות יומת. העربים נסו בבהלה. ואחריו זה היום הנורא בבוֹא חילוי המשלה מנצרת, כולם ערבים, ואו ניתן לערבים לגוזל את השדה הקוצר לעיניינו ואני לא יכולנו לצאת נגד בנשק, כי לא היה לנו נשק רשמי רק בהשתדלותו של חנקין הגעה פלוגת חילים תורכים מחיפה ואו נפסק השוד. שנתיים נמשכו המשפטים והיו לנו שבעה חברים במאסר. בדלית ביריה השלימו העربים עם מרחביה.

מפעלי כיבוש ושמיריה

בשנת תרע"ב הקומונת הциינית מתחפרה במגמה להמשיך ולהשתלט בחקלאות. תחילה במנחמייה, שם רכשתי לי ידיעות נוספות בחקלאות ועשיתי הרבה גם למען הכנסת פועלים עברים למושבה. לאחר מכן לעזרת אנשי השומר בתל עדשים בעבודת הגורן, אשר דרש מומחיות מיוחדת: מורג וורייה ברוח ובזאת הייתה מומחה. שוב חורתני למרחבייה. שם קיבלוני בורות פתוחות. היו לי שם הרבה חברים קרובים תמיד הציעו לי עבודה, ואם עבודה יש הכל ייש.

אחרי זמן מה ביקשוני החברים מהמפלגה לעבור לחדרה למען חזק את פעולות המפלגה. חודשיים הספקתי לעבוד אצל איכר בחדרה בשכר טוב — 20 פרנק לחודש ואוכל. והנה פנה אליו ועדי "השומר" בדרישה לארגן עשרה פועלים וללבת אותם למנחמה לעזרה לשימירה עברית. מושבה קטנה זו סבלה או מתקפות בלתי פוסקות מצד השכנים העربים. נתרגנו 10 אנשים ונסתדרנו בעבודה אצל איכרים בחוות שנייה לשנת תרע"ג. קיבלנו 10 כלים נשקי מטבח השומר ועצם היוינו במקום הוסף כוח. פעם שדרו עדר השורדים מהמרעה. והודיעו לנו לשדות. י扎נו כל עשרה החברים ברכיבה. הדבקנו את השודדים, הם ברחו על נפשם ואת השורדים החזרנו. בגמר העבודה במנחמה עברתי אל כינרת. מהקבוצה האמריקאית ביקשוני להשר אותם ולעזר להם לגמור את הגורן. בסביבת כינרת אין בחודש אלוול הרוחות המתאימות לזריות גורן, אלא בחודש אב. בכל זאת ידעתי להשתמש בשיטות המתאימות. עורתיהם להם לורות את הגורן והייתי שבע רצון מיכולתי זו.

שנות הקדחת

המשךתי בקבוצות הכיבוש. הפעם בכרכור. אחרי חודשיים מועטים תקפטני קדחת קשה. הסיעוני בעגלת לבית החולים של ד"ר יפה זיל. הוא היה כאב טוב לחולי. תמיד ליווה אותו המור טוב ובכל מצב מצא את המילה הטובה והמעודדת. כל חולה האמין שד"ר יפה יביא לו הבראה שלמה. בדרך התגברות על קדחת ניסית ללבת לגיל החתון. הגעתו לביתניה, עבודה וקדחת חליפות. בביטחון התרכזו אז ציבור פועלים גדול. החלו בנטיעה, אך החלה גם פרשת היחסים בין הפועלים והפקיד. הייתה בוعد הפועלים. היחסים החריפו יותר ויותר. לא יכולתי לסבול זאת ובסוף הקיץ, עוד לפני גמר שנת תרע"ד, חורתני למרחבייה. פרצה המלחמה, אנו לא הרגשנו בה כל זמן שטורכיה לא נכנסה בה. היינו קבוצה מלוכדת שעבדה במושבה בתנאים טובים בערך. מצבנו היה די טוב מבחינת העבודה ושכרה אבל לא על הלחים בלבד. יחיה האדם, שאפנו למפעלי כיבוש נוספים.

על פועלי ציון

הנני רוצה לציין במילים מועטות את מהות פועלי ציון בתקופת העלייה השנייה. קוiprogramma נמתחו תוך החלטות החברים לכיבוש העבודה והגנת הארץ. "השומר" יצא מתנועת פועלי ציון. גם בכיבוש העבודה היינו הכוח העיקרי. השתתפנו בפועל בכיבוש הארץ וישובה. מחברינו היו כובשי מרחבייה, תל עדשים וכרכור. גם בדגניה, שנה הראשונה לפני באו הקומונת החדרתית, היו רבים מחברי פוע"צ שכבשו את המקום, ולאחר מכן הכיבושים בגיליל העליון. חברי פוע"צ עשו זאת בהקרבה עצמית ומספר עליהם בספרות העבודה. יחסנו לשפה העברית היה חיובי בהחלט. התאמצנו לדבר עברית ולהשליט את השפה בחיי הארץ.

ניג'מת אל-סובח — בתנאי חרותים ערביים

באמצע הקיץ תרע"ה התקימה ישיבה של הוועד הגלילי של פועליו ציון, בה החליטו על פועלות כיבוש בגליל העליון. סיירנו באדמות יק"א והקרע של מלחה נראתה לנו כמתאימה להתיישבות הקבוצה שבסמה באננו. הצעינו לנו שנחכיר עצמנו כחרתים אצל שלושה איכרים מראש פינה, בעלי קרקע של אילת השחר של היום. היה זה המבחן, התנאי של פקיד יק"א ורק לאחר שיראה אותנו שנה בעבודה יוכל לדון איתנו על הצעת ההתיישבות. קיבלנו על עצמנו לעבד את השטח בתנאי החומש הרגילים. ניגשנו לעבודה בכוח האמונה וההתלהבות שנוכל לכל הקשיים. היה זה בעצם מלחמת העולם הראשונה על כל צורתי ונסה אחרי מכת הארבה שלא השאיר כמעט מחייה בארץ. בורות וחריצות זרעו את השdot, אך האיכרים לא מילאו את התchieיותיהם כלפינו, לא שילמו לנו בזמן 1700 ק"ג חיטה ע"ח עבודותנו ולעתים קרובות רעבנו. הכלכללה הגרוועה ותנאי הדיר (הגשם חדר למיטות החברים) גרמו לסבל רב וחולשה, אין פלא שהרוחות הבאות מהחוללה גברו על האנשים שנחלשו ורבים חלו. בכל זאת בתנאים הנוראים, בעבודה מפרכת מתוך דלדול כוחות, רכשנו את אמונה של יק"א. האיכרים דרשו מאיתנו תלישת כל הקטניות שזרענו עוד לפני קציר הקמה. ביקשנו עוזה מחברינו במרחבייהם והם נענו. עיפויים מתליש הקטניות התחלנו בקציר. הקדחת העשתה שמות גם בין החברים שבאו לעוזתנו. גרמו את הקציר. בזמן הובלות התבואה ביום חמישין קשה קיבלי מכת שם ושכתי 3 מעת לעת בחום של 41 מעלות, פרפרתי בין החיים והמות ולא כל עוזה רפואית ניצחו החיים. בקושי ולאט לאט שבתי לעבודתי. היה צורך לאגור כוח ועברתי לעבודת שמירה בזכרון יעקב בעונת הבציר.

ראשית הקשר עם רחל

עוד לפני עלייתנו לイルת השחר הכרתי את חברתי בחיים ובעבודה רחל, ובイルת השחר התקרנו עד כדי התקשרות בינו לבין כל ימי חיינו. אם כי חתונתנו הוגנו רק כעבור שנתיים במחנים בי' אדר תרע"ח. משך כל הזמן הקשה היה של חולשה ומחלות היה רחל ATI, ובעורחתה גברתי על התלאות האלה.

במחנים

בהתחלת שנת תרע"ח עליינו למחנים, 10 חברים ו-4 חברותינו; כמובן רחל בינו. החברות עבדו באפיית לחם, מטבח ועיבוד גניירק יפה בלי השקאה, כי את המים למקום הובילנו בעגלת. משך הזמן נוספת גם פרה. תפוקדים די חשובים למספר כה קטן של חברות. השנה הראשונה הוכיחה הצלחתנו. כל העבודה נעשתה ע"י חברי הקבוצה ללא כל צורך להשתמש בעבודה שכירה.

התקנית שלנו הוגשמה עד הסוף. גרמו את השנה ברוח הגון ולא נזקנו לעבודה שכירה עונתית, שהיתה חזון נפוץ בקרבות אחרות. התנגדות לעבודה שכירה הייתה קיימת בכל הקבוצות, אך מחנים נטה על עצמה להוכיח שאפשר לבסס את המשק על עובדים קבועים. פרסמתי רשימה בكونטרס של פוע"צ נגד המצב ששר או בקבוצות בשטח העבודה שכירה. המלחמה נסתיימה והכל נשחנה, אמנים חרשנו ורענו, אבל אצל רוב החברים הייתה הרגשה של אי סיפוק, היה עיפות מלחמה, מן התנאים הקשים. חוסר המים וחוסר כל פרספקטיב להרחבת המשק הגבירו את הרגשות הבודדות. החלו עיזבות. לא יכולתי להשלים עם גילויי החולשה וחוסר אחריות. שום דבר לא הועיל. לא היה או מוסד מרכזי שיתעורר

ויחייב בסמכותו, הזרה באה יותר מאוחר. לאחר שהשלמנו את מספר החברים הדרוש לנו התמסרנו מחדש לעובדה. חרשנו חריש עמוק ווחלטנו לנטווע כרם גנים. לפתח לקרהת תר"פ קפץ עליינו רוגם של חבריינו שעוזבו לפניהם מספר חדשניים. הם החליטו לחזור למחיינים ודרשו ע"י המרכזו החקלאי שהחברים שבאו אחריו עזיבתם יפנו את המקום. המרכزو הכיר בצדקה דרישותיהם, מפני שהם היו הראשונים, מהesisדים. הם ביקשו ממני להצטרף אליהם אך דחתי אותם כי רأיתי בהתנהגותם עולם כלפי החברים ששמרו על מחיינים שלא תחרב בזמן שאלת עזובה. עזבתי את מחיינים שבור ברוחי מכל העיניים האלה.

נסيون שהוכשל

קבוצת חברים מיווצאי מחיינים ומספר חברים שניצטרף אלינו בה咍ית שנת תר"פ על אדמות ביריה. עיבדנו תוכנית בסיווע האגרונום אטינגר. בגלל חוסר בנינים בביריה העברית שכרכנו בית וחצר עם בור מים בתחום העיר צפת. הגענו משך הזמן ל-13 איש. ואולם פקידות יק"א בפריז התנגדה פרינציפיונית לשיטה זו של התישבות קבוצות פועלים. כך לאחר שנה וחצי הגיענו לליקвидציה גמורה. לאחר לבטים ומאמצים של חבריינו להאחו בקרקע ולהכחות בה שורשים נחפזנו איש לדרכו.

בשנת 1939 הגיעתי ליגור. פה זכיתי בהקמת המדינה, בהגשמת משאת נפש שלא העזנו להאמין שנזוכה לה. ממשיך אני בעובדה החקלאית אשר בעודי נער הלכתי לאורה ורב סיפוקי בכך.

יצחק תמרי

(מתוך ספר יגור)

